

https://zakononline.com.ua/documents/show/169859_169859 (дата звернення: 06.05.2023).

5. Human rights and climate change. Resolution 7/23 of the Human Rights Council. 28 March 2008. URL: https://ap.ohchr.org/documents/e/hrc/resolutions/a_hrc_res_7_23.pdf (date of access: 06.05.2023).

6. Human Rights Council. Tenth Session. Council Resolution 10/4. 25 March 2009. Human rights and climate change. URL: http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_10_4.pdf (date of access: 07.05.2023).

7. Паризька угода від 12 грудня 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення: 07.05.2023).

8. Рада ООН вперше визнала право людини на чисте довкілля. 09.10.2021. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1947483-rada-oon-vpershe-viznala-pravo-lyudini-na-chiste-dovkillya> (дата звернення: 07.05.2023).

9. Україна на COP27: щоденник подій по днях. 18.11.2022. URL: <https://ucn.org.ua/?p=8824> (дата звернення: 07.05.2023).

10. Сім принципів відновлення України, які затвердили в Лугано. 05.07.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3522438-sim-principiv-vidnovlenna-ukraini-aki-zatverdili-v-lugano.html> (дата звернення: 07.05.2023).

Марія ПАДАЛКА

асистент кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Права дитини завжди перебували під особливою охороною в Україні. Проблема захисту прав дітей на момент початку повномасштабного вторгнення російських військ в Україну вже була поставлена і вирішувалась на законодавчому рівні в Україні. Так, в ст. 52 Конституції України закріплено, що «будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом» [1]. Також правове регулювання здійснюється Сімейним кодексом України, законами та підзаконними нормативно-правовими актами [8, с. 100].

Першим документом, який офіційно закріпив права дитини на міжнародному рівні, була Загальна Женевська декларація, прийнята в 1924 році Лігою Націй. Декларація закріпила базові гуманні принципи. У 1959 році ООН затвердила Декларацію прав дитини, яка розширила перелік прав дітей. В подальшому зазначені положення знайшли своє закріплення у Конвенції про права дитини 1989 року. Згодом прийнято Факультативний протокол 2000 р. до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах [9, с. 34].

Окрім зазначених, основними міжнародно-правовими актами, що є основою для захисту дітей у ситуаціях збройного конфлікту, є наступні: Женевські конвенції про захист жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція міжнародної організації праці №182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999);

Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002) та низка Резолюцій Ради Безпеки ООН, прийнятих між 1999 і 2009 роками [7, с. 432].

Додатковий Протокол 1 до Женевських конвенцій містить статтю 77 про захист дітей та ст. 78 про евакуацію дітей. Положення цих двох статей встановлюють, що сторони в конфлікті повинні забезпечувати дітям захист і допомогу, які їм потрібні, що діти до 15-річного віку не повинні брати безпосередньо участі у військових діях і не повинні вербуватися у збройні сили. У разі евакуації дітей в іноземну державу, влада сторони, що здійснює евакуацію, і влади приймаючої країни повинні вживати заходів для збереження відомостей про дитину з метою полегшення повернення її в свою сім'ю. Ст. 77 була змінена після прийняття в 2000 р. Факультативного Протоколу до Конвенції про права дитини щодо захисту дітей у збройних конфліктах. У ньому говориться, що діти до 18-річного віку не повинні брати безпосередньої і опосередкованої участі у військових діях [6, с. 388].

Проте не зважаючи на національний та міжнародний захист прав дитини, Коваль І. вказує, що В Україні поліція станом на листопад 2022 року розслідувала 393 кримінальні провадження щодо злочинів, які вчинили військові РФ, та від яких постраждало 588 дітей [3, с. 89]. Все це вказує на значну кількість порушень міжнародних положень з захисту прав дітей.

І хоча нормативно-правова база з цього питання є досить широкою, однак, на думку Л. Могілевської, залишається безліч питань щодо практичного застосування їх норм під час війни [7, с. 432]. Лукіянова М. Д., Дорош В. С. також вказують на необхідність застосування всіх можливих міжнародних правових механізмів, які існують у сфері захисту прав дітей [5, с. 309].

У зв'язку з цим в Україні 17 березня 2022 р. був створений Координаційний штаб, основними завданнями якого є: визначення шляхів і способів вирішення проблемних питань щодо захисту прав дитини в умовах воєнного стану; прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей; моніторинг дотримання соціальних стандартів та прав дітей в Україні у державах їх тимчасового перебування, які виїхали за межі України, а також організація їх повернення в Україну; інформування громадян України та міжнародної спільноти про становище та потреби в захисті дітей в умовах воєнного стану; організація евакуації дітей, зокрема дітей з інвалідністю та дітейсиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, які перебувають під опікою, піклуванням, які влаштовані до сімей патронатних вихователів, з небезпечних територій, створення безпечних умов для їх перебування тощо [2, с. 17].

Слід звернути увагу на міжнародні органи захисту прав дітей. Існує спеціалізована структура ООН ЮНІСЕФ, яка і надає найбільш помітну допомогу українським дітям. У намаганнях завадити цим порушенням дитячий фонд оприлюднив програму змін ЮНІСЕФ, у якій містяться наступні пункти щодо припинення навмисних нападів, які вбивають і калічать дітей; припинення нападів на об'єкти інфраструктури, від яких залежить життя, здоров'я та розвиток дітей, припинення викрадення дітей у конфлікті; припинення будь-

якого сексуального насильства та інших форм гендерного насильства щодо дітей тощо [5, с. 311].

Отже, захист прав дітей в умовах збройних конфліктів наразі врегульовано нормами міжнародного права, нормами загальних договорів з гуманітарного права, глобальними та регіональними договорами, які регламентують дії держав як у мирних умовах, так і в ситуаціях збройних конфліктів, а також нормами звичаєвого міжнародного права. Незважаючи на суттєві зрушення у напрямі удосконалення законодавчих актів, які регламентують захист прав дитини, в Україні на сьогодні дуже мало правових норм, якими урегульовано особливості захисту прав дітей в умовах воєнного стану. Окрім того, гостро стоїть питання щодо практики правозастосування та оперативності реагування [4, с. 44].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Барабаш О. Система захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: збірник тез доповідей учасників учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 груд. 2022 р.) / Упорядники : Д. Є. Забзалюк, В. О. Кучер. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 16-19.
3. Коваль І. Порушення прав дітей під час війни. *Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції*: збірник тез доповідей учасників учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 груд. 2022 р.) / Упорядники : Д. Є. Забзалюк, В. О. Кучер. Львів : ЛьвДУВС, 2022. С. 89-92.
4. Легка О. В. Міжнародно-правове регулювання захисту прав дітей в умовах воєнного стану. *Правова позиція*. 2022. № 2 (35). С. 41-45.
5. Лукіянова М. Д., Дорош В. С. Проблеми захисту прав дитини в умовах війни. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри* : Збірник матеріалів II-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09 груд. 2022 р.). Вінниця, 2023. С. 308-312.
6. Маніна М. А. Міжнародні стандарти захисту прав дітей під час збройних конфліктів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 5. С. 385-388.
7. Могілевська Л. Проблеми забезпечення та захисту прав дитини під час війни. *Діяльність державних органів в умовах воєнного стану*: збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного онлайн-семінару (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р.). Кривий Ріг, 2022. С. 432-433.
8. Швець Я. І., Соколова І. О. Порушення прав дітей під час війни російською федерацією. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. № 71. С. 99-103.
9. Щebetун І. С., Михайліна Т. В. Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії. *Політичне життя*. 2019. № 2. С. 33-37.